

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Genel Müdürlükten Bakanlığa Kurumsal Dönüşüm: Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti [Bakanlığı] (1957-1963)

Institutional Transformation from General Directorate to Ministry: Ministry of Press-Publication and Tourism (1957-1963)

(Sorumlu Yazar) Yunus Emre TEKİNSOY,* Betül TEKİNSOY**

* Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Taşlıçiftlik, 60230, Merkez/Tokat.
ORCID: 0000-0002-1806-4542
E-posta: yunusemretekinsoy@gmail.com

** Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Taşlıçiftlik, 60230, Merkez/Tokat.
ORCID: 0000-0002-5342-366X
E-posta: betultekinsoy@gmail.com

MAKALE BİLGİLERİ

Makale işlem bilgileri:

Gönderilme tarihi: 12 Haziran 2025
Birinci düzeltme: 24 Temmuz 2025
Kabul: 11 Eylül 2025

Anahtar sözcükler: Basın-Yayın
ve Turizm Bakanlığı, Tanıtım,
Propaganda.

ARTICLE INFO

Article history:

Submitted: 12 June 2025
Resubmitted: 24 July 2025
Accepted: 11 September 2025

Key words: Ministry of Press-
Publication and Tourism, Promotion,
Propaganda.

ÖZ

Türkiye'de turizm sektörü ile ilgili ilk ciddi yapılanma 1949 yılında İktisat ve Ticaret Vekaletine bağlı olarak faaliyet gösteren Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nün kurulması ile sağlanmıştır. Müdürlüğün diğer alanlardaki faaliyetlerine ilaveten turizm işleri de ön plana çıkarılmıştır. Türkiye'de tek parti iktidarından Demokrat Parti iktidarına geçişle birlikte turizm faaliyetleri daha koordineli ve planlı bir şekilde yürütülmeye başlanmış, turizm sektörü yasal düzenlemeler, mali destekler ve kurumsallaşma faaliyetleri ile desteklenmeye çalışılmıştır. Bu dönemde turizm alanında görülen en önemli kurumsallaşma faaliyeti 1957 yılında Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının kurulması olmuştur. Genel Müdürlük seviyesinde yürütülen faaliyetler 1957'den sonra Bakanlık uhdesinde işlevsellik kazanmıştır. Bu çalışmada Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının kuruluşu ve faaliyetleri ele alınmıştır. Ayrıca Bakanlık ile ilgili Parlamentoda ele alınan konular ile basının görüş ve önerilerine de yer verilmiştir. Çalışmada arşiv belgeleri, meclis tutanakları, dönemin ulusal basını ile çeşitli telif ve tetkik eserlerinden istifade edilmiştir.

ABSTRACT

The first significant structural formation in Türkiye's tourism sector was the establishment of the General Directorate of Press, Broadcasting and Tourism under the Ministry of Economy and Trade in 1949. Tourism affairs were prioritised among the directorate's various responsibilities. The transition from a single-party government to the Democratic Party introduced a more coordinated and planned management approach to tourism, supported by legal regulations, financial incentives, and institutionalisation efforts. A key milestone in this regard was the establishment of the Ministry of Press-Publication and Tourism in 1957, after which the General Directorate's activities became more functional under the new ministry structure. This study examines the establishment and activities of the Ministry of Press-Publication and Tourism, including issues debated in Parliament concerning the Ministry, as well as the opinions and suggestions reflected in the press. The research draws on archival documents, parliamentary minutes, national press sources of the period, and various copyrighted and scholarly works.

Makalenin kaynak gösterme şekli:

Tekinsoy, Y.E. ve Tekinsoy, B. (2025). Genel Müdürlükten Bakanlığa Kurumsal Dönüşüm: Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti [Bakanlığı] (1957-1963), *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 36 (3): 167 - 186.

GİRİŞ

Latince “tornus” kelimesinden kaynaklanan turizm; insanların görülmeye değer yerleri, iş ya da eğlence amacıyla gezip geri dönmelerini ifade etmektedir (Yıldız 2011). İnsanların tatil zaman-

larında dinlenmek, eğlenmek ve farklı yerler görmek amacı ile yaptıkları seyahatler ile bir ülkeye veya bir bölgeye turistlerin gelmesini sağlamak için alınan ekonomik, sosyal, teknik önlemler ve yapılan tüm çalışmalar turizm faaliyetlerini mey-

dana getirmektedir. İnsanlar turizm sayesinde hem farklı ülkelerin güzelliklerini keşfetme ve bu ülkeler hakkında bilgi edinme imkânına sahip olmakta hem de ziyaret ettikleri ülkelere maddi kazanç sağlamaktadırlar (Tonbil 2019)

Arapça kökenli olan “yolculuk, gezmek” anlamına gelen “seyahat” kelimesi “turizm”; “yolcu, gezgin” anlamına gelen “seyyah” kelimesi ise “turist” sözcüğünün karşılığı olarak Türkçede yer bulmuştur (Güleryüz 2011). Türkiye, coğrafi konumu, geniş kültürel ve tarihi mirasa sahip olması ve doğal güzellikleri bakımından dünyanın en önemli merkezlerinden birisi durumundadır (Sarıdoğan 2020). Türkiye toprakları tarih öncesi çağlardan beri büyük medeniyetlere beşiklik etmiştir. Hitit, Frigya, Lidya, Roma, Pers, Helen, Bizans, Selçuklu, Osmanlı dönemlerinin ve Türkiye Cumhuriyeti’nin en önemli sanat eserleri ile İslam ve Hristiyan medeniyetine ait kalıntılara ev sahipliği yapmaktadır (Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti Broşürü 1959). Turizm açısından böylesine önemli bir konumda bulunan Türkiye’de turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri 1940’lı yıllardan sonra fark edilmeye başlansa da turizm alanında faaliyet gösteren ilk örgütün Erken Cumhuriyet Dönemi’nde kurulduğu görülmektedir. Söz konusu bu örgüt 1923’te Raşit Saffet Atabinen ve bir grup aydın tarafından kurulan “Seyyahin Cemiyeti”dir. Bu cemiyetin ismi daha sonra “Türkiye Turing Kulübü” ve ardından da “Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü (TTOK)” olarak değiştirilmiştir. Söz konusu kurumun faaliyetleri sonucunda Türkiye’nin ilk turizm prospektüsleri, afişleri ve karayolu haritaları bastırılmıştır (Yıldız 2011; Güleryüz 2021).

Türkiye’de tek parti iktidarında uluslararası turizm kongrelerinin düzenlenmesi bu alanındaki önemli faaliyetlerden birisi olmuştur. Turizm temasıyla düzenlenen bu kongrelerden ilki 1930 tarihli “Beyne’l-Milel Turizm İttifakı Kongresi”, ikincisi ise 1931 tarihli “Balkan Devletleri Turizm İttihadı Konferansı”dır. Bu organizasyonlar, Türkiye’nin turizm faaliyetlerine verdiği önemi ve uluslararası turizm örgütleri içindeki ağırlığını göstermesi bakımından önem arz etmiştir. Turizm faaliyetlerini geliştirmeye yönelik, Brüksel merkezli uluslararası bir sivil toplum kuruluşu

olan “Beyne’l-Milel Turizm İttifakı” 31 Mayıs-5 Haziran 1930 tarihleri arasında İstanbul’da toplanmıştır. 30 Mayıs 1930 tarihinde İçişleri Bakanı Şükrü Kaya tarafından Dolmabahçe Sarayı’nın tarihi muayede salonunda Uluslararası Turizm Kongresi’nin yedinci toplantısının açılışı yapılmıştır. Bu toplantıda Şükrü Kaya ile Uluslararası Turing Kulüpler Başkanı M. Hennberg ve Genel Katip M. Duşen birer konuşma yaparak turizmin ülkeler için öneminden bahsetmişlerdir. Birliğe dâhil kuruluşlardan yirmi dördünün temsilcisinin katıldığı bu toplantıda dünyadaki turizm faaliyetlerinin desteklenmesi, koordine edilmesi ve ortaya çıkan sorunlara çözüm bulunması gibi konular ele alınmıştır. Türkiye’deki gelişmelerin ve ülkenin turistik potansiyellerinin tanıtılması için bu uluslararası kongreye geniş destek verilmiştir (Cumhuriyet 1930; Evcin 2014).

Türkiye için önem arz eden uluslararası turizm toplantılarından bir diğeri de 25-28 Nisan 1931 tarihleri arasında yine İstanbul’da toplanan “Balkan Devletleri Turizm İttihadı Konferansı” olmuştur. 25 Nisan 1931 tarihinde İstanbul Galatasaray Lisesi’nde açılışı yapılan kongreye Türkiye’den başka Yugoslavya, Yunanistan ve Arnavutluk gibi ülkelerinin temsilcileri iştirak etmiştir. Kongrede İstanbul Valisi Muhittin Bey (Üstündağ) ve Türk Turing Kulübü Başkanı Reşit Saffet Bey (Atabinen) birer konuşma yapmıştır. Reşit Saffet Bey turizmin öneminden bahsettiği konuşmasında, Balkan ülkeleri arasındaki turizm faaliyetlerinin iktisadi kazançlardan ziyade ülkeler arasındaki dostane ilişkileri geliştireceğini belirtmiştir. Bu konferansın öncülü olan 1930 tarihli Atina Konferansı’na Türkiye delegesi olarak katılan TTOK Başkanı Reşit Saffet Atabinen’in bu birliğin başkanı olarak seçilmesinin, 1931’deki konferansın İstanbul’da düzenlenmesinde etkili olduğunu söylemek mümkündür (Milliyet 1931; Evcin 2014). Bu dönemde turizm ile ilgili diğer bir gelişme ise 1 Haziran 1931 tarihinde Budapeşte’de toplanan Macar Merkezi Turizm Meclisine katılmak üzere Türkiye Turing Kulübü üyeleri Cevdet, Şükrü Ali ve Sezai Muhammer beylerin de Budapeşte’ye davet edilmeleridir (Cumhuriyet 1931).

Tek parti iktidarında Türkiye ile Almanya arasındaki turizm ilişkilerinin gelişmesini sağlamak için Türk-Alman Turizm Komitesi oluşturulmuştur. İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ başkanlığında kurulan komite heyetinde, Kocaeli milletvekili ve Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü başkanı Reşit Saffet Bey, Pertev Paşa, Alman Ceneral Konsolosu (başkonsolos) Dr. Markwald ve Beynelmillel Olimpiyat Komitesinden Ekrem Rüştü Bey yer almıştır. Komite ilk toplantısında Türkiye ile Almanya arasındaki turizm faaliyetinin ana hatlarının çizmiş ve Almanya'dan İstanbul'a turistlerin davet edilmesi için seyahate en uygun zaman olan mayıs ile ekim ayları arasında propaganda faaliyetlerinin yapılmasını uygun görmüştür. Komite bu meyanda tercümanlar ile bu meseleyi görüşmüştür. Alman turistlerine daimî bir sandık tesis edilmesi, bu hususta bankaların Türkiye'de şubeleri bulunan vapur acenteleri ile iş birliği yapması, komitenin yılda bir defa turizm yıllığı yayınlaması ve 11 Mart 1934 tarihinde bir çay partisi düzenlenmesi planlanmıştır. Ayrıca Uluslararası Turizm İttifakı'ndan, Türkiye Turing ve Otomobil Kulübüne gelen bir mektupta ise Roma'da toplanan Uluslararası Turizm Kongresi'nin verdiği karar doğrultusunda, Londra-İstanbul yolunun inşasına karar veren Komite'nin 24 Mart 1934'te Münih'te toplanacağı bildirilmiştir. Bahse konu olan bu yolun tamamlandığında Avrupa'nın en büyük otoyolu olacağı da belirtilmiştir. Yolun İngiltere-Belçika arasındaki bölümünün yanında Viyana ile Romanya ve Yugoslavya sınırına kadar olan kısmının planları da hazırlanmıştır (Milliyet 1934).

Bu süreçte turizm sektörü ile ilgili yasal çalışmalar da yapılmıştır. 1934 yılında çıkarılan 2450 sayılı "İktisat Vekâleti Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun" bu alanda çıkarılan ilk kanun olma özelliğine sahiptir. Tanıtım ve turizm işleri 1939'da bir müdürlük haline getirilerek Ticaret Bakanlığı bünyesine alınırken, 1940 yılında ise Matbuat Umum Müdürlüğü'ne devredilmiştir. 1943 yılında 4475 sayılı kanunla Başvekâlete bağlı olarak Basın-Yayın Umum Müdürlüğü kurularak, teşkilâtı içinde Turizm Dairesi oluşturulmuştur. 1949 yılında ise teşkilatın adı Basın- Ya-

yın ve Turizm Umum Müdürlüğü şeklinde yeniden tanzim edilmiştir (Yıldız 2011; Arslan 2017).

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye'de turizmin kurumsallaşması sürecinde daha önce ayrıntılarıyla ele alınmamış olan Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'nın kuruluş sürecini ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma yöntemine göre doküman analizine başvurulmuş ve betimsel araştırma şeklinde tasarlanmıştır. Ayrıca içerik analizi de yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) kataloglarında bulunan konuyla ilgili arşiv vesikaları, Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri (TBMM.ZC.), 1960 tarihli T.C. Başvekâlet Kanunları ve Kararlar Tetkik Dairesi Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası Kanun Lâyihası ve Muvakkat Encümen Mazbatasına başvurulmuş kaynaklar arasında yer almaktadır. Bunların yanında *Resmî Gazete*, *Kurucu Meclis Tutanak Dergisi (KMTD)*, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi (MMTD)* istifade edilen resmi süreli yayınlardır. Ulusal basından Cumhuriyet, Milliyet ve Vatan gazetelerinin sayılarına başvurulmuştur. Konuyla ilgili araştırma ve inceleme eserlerinden de yararlanılmıştır.

Öncü Kurum: Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü

Cumhuriyetin ilanından önce teşekkül eden Milli Hükümet zamanında 1920 yılında Bakanlar Kuruluna bağlı "Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi" kurulmuştur. Bu kurum Cumhuriyetin ilanından önce ve sonra dönem dönem Dışişleri ve İçişleri Bakanlığı içinde yer değiştirmiş, 1926 yılında ise kurumun adı "Matbuat Umum Müdürlüğü" olmuştur. Müdürlük 1934 yılına kadar yerli ve yabancı gazetelerin incelenmesi, hükümet dairelerinin bu yayınlar hakkında bilgilendirilmesi, gazetelere çeşitli hususlarda tebliğatta bulunulması, "Devlet Salmesi" ve "Ayın Tarihi" adı altında iç ve dış siyasi olaylara dair bilgilerin yayınlanması ve Matbuat Kanunu'nun uygulanmasının takibi gibi hususlarla ilgilenmiştir. Müdürlük bazı dönemlerde kaldırılrsa da daha sonra yeniden oluşturulmuştur. 1934 yılında İçişleri Bakanlığına bağlanan Matbuat Umum

Müdürlüğü, içerde ve dışarda Türkiye'nin propagandasını yapmak, gazeteciliği ilerletecek tedbirler almak, Matbuat Kanunu'nun uygulanmasını sağlamak, radyo ve film gibi kamuoyu ile ilgili araçları denetlemek gibi görevleri ifa etmiştir. 1936 yılında ise sinema ve film senaryolarının kontrolü görevi de bu müdürlüğe verilmiştir. 1940 yılında başbakanlığa bağlanan müdürlüğün görevlerinde büyük değişikliklerin olmadığı görülmektedir. Sadece bir iki yıl kadar önce Bayındırlık Bakanlığınca kurulan Ankara Radyosu ile Ekonomi Bakanlığına bağlı olan turizm işlerinin yürütülmesi görevi de Matbuat Umum Müdürlüğüne verilmiştir. 1934 yılında Basın-Yayın Genel Müdürlüğünün teşkilatı, görevi ve memurları ile ilgili bir kanun çıkarılmıştır. Başbakanlığa bağlı olarak hizmete devam eden müdürlük, idari hizmetleri dışında Türkiye'yi içeride ve dışarıda tanıtıcı faaliyetlere başlamıştır. Bu yıldan sonra ülke içinde basın temsilciliklerinin, ülke dışında ise basın ataşeliklerinin ve haber bürolarının kurulması, radyo istasyonlarının sayısının artırılması, tanıtıcı yayınlara, fotoğraflara ve filmlere önem verilmesi mümkün olmuştur. 1949 yılından sonra yayınlanan bir kanunla yine Başbakanlığa bağlı kalan bu teşkilat, "Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü" adını almıştır. Böylelikle diğer hizmetlerine ilaveten turizm işleri de birinci plana alınmıştır. Genel Müdürlük; Tanıtma, Turizm, Radyo, Haberler ve İdari İşler daireleri, Büro Müdürlükleri, Basın Ataşelikleri ve Haberler bürolarından oluşmuştur. Genel Müdürlüğünün görevleri, 24.05.1949 tarih ve 5392 sayılı Teşkilat Kanunu ile basın-yayın yoluyla Türkiye'yi dışarda tanıtmak, içerde cumhuriyetin esaslarını ve Türk demokrasisindeki gelişmeleri yaymak, basın-yayın mesleğinin ifasıyla ilgili işlerle meşgul olmak, iç ve dış turizmin gelişmesi için önlemler almak şeklinde belirlenmiştir. Müdürlüğün ödeneği, 1923'ten 1939 yılına kadar sırasıyla Meclis, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve yeniden İçişleri Bakanlığının bütçesinden karşılanmıştır. 1940'tan itibaren de Başbakanlık bütçeleri arasında yer almıştır (BCA, 30.1.0.0/104.651.4)

Turizm Dairesi zamanla Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğüne bağlı önemli dairelerden birisi haline gelecektir. Nitekim 1934 yılına kadar

Türkiye'de turizme gösterilen ilgi sınırlı kalmış ve resmi bir teşekkül kurulmamıştır. 1934 yılında İktisat ve Ticaret Vekâletinin (Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı) teşkilatı ve görevleri hakkındaki 2450 sayılı kanunla turizm konusu kamu hizmetleri arasına alınarak Bakanlığın sorumlu olduğu konular arasında yer alsa da 1938 yılına kadar yalnızca propaganda cephesi dikkate alınmış, iktisadi cephesi gözden kaçırılmıştır. Nitekim 1940 yılına gelindiğinde turizm alanında hemen hemen hiçbir faaliyet yapılmadığı, bu yıl turizm işlerinin Basın-Yayın Genel Müdürlüğüne devredildiği görülmektedir. 1943 yılında 4475 sayılı kanunla kurulan Basın-Yayın Genel Müdürlüğü içinde Turizm Dairesi tesis edilmiştir. Söz konusu bu dairenin görevleri arasında iç ve dış turizm faaliyetlerinin milli menfaatlere uygun olarak gelişmesini ve yayılmasını sağlamak için araştırmalar yapmak, resmi daire ve kurumlarla, özel teşebbüsler ve turizm sanat ve meslekleri arasında iş birliğini sağlayıcı tedbirleri incelemek, turizm faaliyetlerinin önemini anlatacak yayınları hazırlamak, Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'nün uluslararası turizm kurumlarıyla ilişkilerini yürütmek ve kurumun turizm ile ilgili işleriyle meşgul olmak yer almıştır. II. Dünya Savaşı'nın ardından Başbakanlık uhdesinde 1949-1957 yılları arasında faaliyet yürütmüş olan Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğünün Türkiye'nin turizm tarihi içinde fevkalade mühim bir süreci de teşkil ettiği dikkat çekmektedir. Çok partili yaşama geçiş sürecinde kurulan Demokrat Parti'li yıllarda yeni iktisadi hamlelerin neticesinde Türkiye'nin savaş sonrasında yeni kurgulanan dünya düzenine girmeye çalıştığı görülmektedir. BYTGM bu noktada, sektöre bir ivme yakalatmak ve turistik hareketliliği yaygınlaştırmak yolunda propaganda ve tanıtım faaliyetlerine olağanüstü gayret gösterilmiştir. Basın-Yayın Genel Müdürlüğünün 1949 yılında yeniden teşkilatlanmasının sonucunda 5392 sayılı kanunla kurulan Basın-Yayın ve Genel Müdürlüğü bünyesi içinde Turizm Dairesi korunmuş ancak dairenin iktisadi amacı göz ardı edilerek propaganda konusu ön plana alındığı için bir broşür dahi yayınlanmadan basit incelemeler yapılmıştır. 24 Mart 1950 tarihinde çıkarılan "Turizm Müesseselerini Teşvik Kanunu" ile turizm konusunda esaslı bir adım atılmak isten-

miştir. Ancak bu kanundan bir yarar sağlanamayacağı anlaşılmış ve 1953 yılında 6086 sayılı “Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu” çıkarılmıştır. Bu kanunla otel ve lokanta gibi turistik tesislerin inşası, yayılması ve donatımı için İller Bankasından Turizm Fonu tesis edilmiştir. Böylelikle 1950 yılından itibaren başlayan iktisadi kalkınma faaliyetleri içinde turizm konusu bir propaganda mevzuu olmaktan kurtarılmış ve milli ekonomi üzerindeki olumlu etkileri göz önüne alınarak iktisadi alanda başlı başına bir endüstri kolu olduğu kabul edilmiştir. Bu kanuna göre; hususi talimatnamesinde yazılı olan özelliklere sahip oteller, pansiyonlar, gazinolar, lokantalar, plajlar, kamplar, eğlence yerleri, spor ve avcılık tesisleri, kaplıcalar, dinlenme ve tedavi amaçlı müessesler ve bunlara benzeyen diğer tesisler turizm müesseseleri sayılmış ve bunlara vergi muafiyeti tanınmıştır (BCA, 30.1.0.0/104.651.4).

Turizm endüstrisinin kurulmasını teşvik etmek ve gelişmesini sağlamak, gerekli kredi ihtiyacını karşılamak için elli milyon liralık bir kredi fonu oluşturulmuştur. Bunların yanı sıra, yabancı sermayenin ülkedeki çeşitli iş alanlarına yatırımlar yapmasını teşvik eden “Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu” hükümleri içerisinde turizm sektörüne de yer verilmiş, özel teşebbüsün desteklenmesi ve kredi desteğinin sağlanması için Turizm Bankası kurulmuş, Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu’nun 33. maddesi gereğince turistik müesseselerin belediyeler tarafından denetlenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan “Turistik Müesseselerin Mürakabesi Hakkında Talimatname” tüm belediyelere gönderilmiştir. Ayrıca Turizm Endüstrisi’ni Teşvik Kanunu’nun 34. maddesi gereğince turizm büro ve seyahat acenteleri hakkında bir talimatname hazırlanmış ve 19 Eylül 1955 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Aynı kanunun 35. maddesi gereğince de turistik yolların programı yapılmış ve Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından maliyet hesapları yapılmıştır. Kamu kurum ve kuruluşları içinde yer alan daire, müessese ve teşekküllerin turizm ve sektöründeki faaliyetlerini düzenlemek için Teşvik Kanunu’nun 36. maddesi gereğince Turizm İşbirliği Nizamnamesi hazırlanmış ve 17 Eylül 1952’te yürürlüğe girmiştir. Bu tedbirlerin ve uygulama-

ların neticesinde turizm sektöründe önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu kanunla Türkiye’nin büyük turistik merkezlerinde, turistik şehir, kasaba ve mahallerinde kurulan 94 kuruma “Turizm Müessesesi Belgesi” verilmiştir. Bunların dışında kalan birçok otelde ya tadilat yapılmış ya da yeniden inşa edilmiştir. Türkiye’deki turistik değerlerde olan bölgelerde incelemeler de yapılmıştır. Bu bölgeler arasında Ege Bölgesi, Güney Bölgesi, Marmara Bölgesi, Karadeniz Bölgesi, Afyon, Göreme, Bolu, Sakarya, Bursa, Aydın, Denizli ve Erzurum yer almıştır. Halkta turizm zihniyetinin oluşturulması ve turistik servetlerin muhafaza edilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılan iş birliği neticesinde okulların ders programlarına Turizm Bilgisi dersi dahil edilmiştir. Ayrıca öğretmen okullarının seminer çalışmalarında turizm konusu ele alınmıştır. Turizmin öneminin halk nezdinde yayılabilmesi için Ankara Radyosunda “Haftanın Turizm Konuşması” saati oluşturulmuştur. Gazeteler aracılığıyla da turizm sektöründeki çalışmalardan halk haberdar edilmiştir. Turizm derneklerinin sayısı artırılmış, çeşitli turizm kursları açılmıştır. Mevzuatla ilgili de çeşitli çalışmalar yapılmıştır. 5682 sayılı Pasaport Kanunu’nun 10. maddesinin Hükümete verdiği yetkiye dayanarak ve Avrupa Konseyi tarafından alınan bir karar gereğince, o zamana kadar 14 devletle karşılıklı vize muafiyeti anlaşmaları yapılmıştır. Afganistan’la karşılıksız vize anlaşması yapılmış, Lübnan, İrlanda ve Finlandiya ile vize anlaşmaları için temaslara başlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile tek taraflı bir vize muafiyetine gidilmesi hususu tahakkuk ettirilmiştir. Gümrüklerde turistlere kolaylık tanınması için birtakım tedbirler de alınmıştır. Devlet Hava Yolları Genel Müdürlüğü’ne ait biletlerin şirketlerce satılması gibi bazı kolaylıklar hususunda anlaşmalar yapılmıştır. 1950 yılı ve öncesinde turizm konulu hiçbir yayın yapılmamış ancak 1951 yılından sonra bu türden yayınlarda artış görülmüştür. 1948 yılından 1956 yılları içinde Türkiye’ye gelen turist sayısı incelendiğinde turizm sektöründe önemli yol kat edildiği görülmektedir. Nitekim 1948 yılında Türkiye’yi ziyaret eden turist sayısı 16.515’ten 1956 yılına gelindiğinde 99.4142’e ulaşmıştır (BCA, 30.1.0.0/104.651.4).

Turizm sektörü açısından önemli faaliyetlerde bulunan Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü görevine sırasıyla; 25 Ocak 1949'da mülga Basın ve Yayın Umum Müdürü Ahmet Şükrü Esmer (BCA, 30.11.1.0/206.18.6), 16 Temmuz 1954'te 29 Mayıs 1954'den beri bu görevi vekâleten sürdüren Muammer Baykan (BCA, 30.11.1.0/246.25.15), 22 Aralık 1956 tarihinde Umumi Murakabe Heyeti Reisliği uzmanlarından Dr. Halim Alyot (BCA, 30.11.1.0/263.1.18) 30 Ekim 1957'de, Umumi Murakabe Heyeti üyeliğinden ayrılan Munis Faik Ozansoy (BCA, 30.11.1.0/267.30.11), 17 Ekim 1959 tarihinde Dışişleri Bakanlığı Ortadoğu Müşavir Yardımcısı Altemur Kılıç (BCA, 30.11.1.0/148.18.17), 28 Şubat 1961 tarihinde Emekli Kurmay Albay Bekir Tünay tayin edilmiştir (BCA, 30.11.1.0/284.5.6). Bekir Tünay, 6 Mart 1962 tarihinde re'sen emekliye sevk edilince (BCA, 30.11.1.0/290.8.13), göreve 16 Mart 1962'de Genel Müdür yardımcısı Nejat Sönmez getirilmiştir (BCA, 30.11.1.0/290.8.13). Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nde Amerikalı turizm uzmanlarının da görev aldıkları görülmektedir. Bu uzmanlardan birisi Barker'dır. Barker en fazla altı ay olmak üzere Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nde görevlendirilmiştir (BCA, 30.18.1.2/124.83.15). Müdürlükte görevlendirilen diğer bir yabancı isim ise Amerikalı Richard B. Smith'tir (BCA, 30.18.1.2/123.53.18).

Genel Müdürlükten Bakanlığa Geçiş: Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti (1957-1963)

Demokrat Parti iktidarı gerek mali desteklerle gerekse yasal düzenlemelerle Türkiye'de turizmin kurumsallaştırılması ve geliştirilmesi için dikkate değer çaba sarf etmiştir. 1950 yılında çıkarılan ve turizm alanındaki ilk kanun olan 5647 sayılı Turizm Müesseseleri Teşvik Kanunu ile 1953 yılında çıkarılan Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu önemli yasal düzenlemeler arasında yer almaktadır. Bu dönemde turizm alanında yapılan önemli icraatlardan birisi de 1955 yılında Türkiye Turizm Bankası Anonim Şirketi'nin kurulması olmuştur. Bu şirket, Türkiye'nin iç ve dış turizmini geliştirmek ve her çeşit banka işlemleriyle meşgul olmak amacıyla merkezi Ankara'da olmak üzere elli yıl süreli, 10 milyon

Türk lirası sermaye ile kurulmuştur. İlk başkanı Prof. Dr. Muhlis Ete olan şirketin kurucu üyeleri ise Lütfi Kırdar, Burhanetten Onat, Mehmet Aldemir, Fahrettin Ulaş, Mithat Dülge ve Suat Yurtkoru'dur. 1957 yılında ise Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti'nin (Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı) kurulmasıyla da turizm politikalarının kurumsallaşması yolunda önemli bir adım atılmıştır. 1957 yılına kadar Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nün, 1957'den sonra da Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'nın yürüttüğü tanıtım ve propaganda faaliyetleri ile Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda tanınırlığı artırılmaya çalışılmıştır. Turizm sektöründeki yatırımları arttırmak ve desteklemek amacıyla 4 Mayıs 1960'ta çıkarılan kanunla da Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'na "Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası Anonim Şirketi" adlı bir banka kurmak için yetki verilmiştir. Bakanlığın çalışmaları sonucunda 26 Temmuz 1961 tarihinde resmen kurulan T.C. Turizm Bankası'nın sermayesi 300 milyon lira olarak belirlenmiştir. Bankanın Genel Müdürlüğüne Orhan Kubat atanmış olup, ilk genel kurulu ise Osman Dardağan, Enver Batumlu ve Rifat Alabay gibi isimlerden oluşmuştur (Sarıgül 2023; Hoşcan 2024).

1950-1960 yılları arasında dünyadaki iktisadi gelişme ve büyümeye olan katkısından dolayı dikkate alınmaya başlayan turizm sektörü, Demokrat Parti'nin ilk dört hükümetinde hükümet programlarında yer almamıştır. Ancak Beşinci Menderes Hükümeti döneminde (25.11.1957-27.05.1960) ilk kez turizm konusuna hükümet programında yer verilmiştir (Hoşcan 2024). Başbakan Adnan Menderes, Hükümet programında turizmi şu ifadelerle ele almıştır: "Memleketimizin iktisadi inkişafına muvazi olarak turizm mevzuu da gittikçe artan bir ehemmiyet ve vüs'at iktisap etmiştir. Tabii ve tarihi zenginliklerimizi ve milli değerlerimizi içte ve dışta tanıtmak gibi mühim ve şümüllü bir faaliyet mevzuunda ihtiva eden bu işler, matbuata müteallik vazifelerle birlikte bir umum müdürlüğünün idaresi altında bırakmak artık mahzurlu görülmüş ve Basın-Yayın ve Turizm işlerini ayrı bir Vekâlete tevdi etmek lüzumu hâsıl olmuştur". Menderes bu sözleri ile turizm faaliyetlerinin yeni bir Ba-

kanlığın uhdesinde yürütüleceğini belirtmiştir (Esen 2016; Vatan, 1957; TBMM.ZC., 1957:10). Nitekim 25 Kasım 1957’de yeni kurulan Demokrat Parti hükümetinin bakanlar listesinde İbrahim Sıtkı Yırcalı’nın Basın-Yayın ve Turizm Vekili olarak adının geçmesi ile Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı’nın kurulduğu anlaşılmaktadır. Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti, 1963 yılında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı’nın kurulmasına kadar geçen süre içerisinde, kendine yasal olarak bağlı olmasa da Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü ile çalışmalarını devam ettirmiştir. Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı görevinde sırasıyla: İbrahim Sıtkı Yırcalı (25.11.1957-10.07.1958), Ali Server Somuncuoğlu (10.07.1958-17.02.1959) Zühtü Tarhan (30.05.1960-27.08.1960), Selim Rauf Sarper (27.08.1960-05.01.1961), Mustafa Cihat Baban (05.01.1961-29.08.1961), Kemal Sahir Kurutluoğlu (02.09.1961-20.11.1961), Kamran Evliyaoğlu (20.11.1961-25.06.1962), Celal Tefik Karasaban (25.06.1962-17.06.1963) ve Nurettin Ardıçoğlu (19.07.1963-25.12.1963) yer almışlardır (TBMM.ZC. 1957: 7; Kozak 2020).

Balıkesir Milletvekili İbrahim Sıtkı Yırcalı’nın ilk Bakan olarak atandığı Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı, herhangi bir teşkilat kanunu olmayan, 1949’da kurulan Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü’nün teşkilat yapısı ile çalışmalarını sürdürmek zorunda kalan bir kamu idaresidir. Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının başına sadece bir bakan atanmış olup bakanlık müsteşarı ve bakanlık organları dahi mevcut değildir. Bakanlığın teşkilat kanununa kavuşması için hazırlıklar yapıp, bu mevzuda görüşlerinden ve önerilerinden faydalanmak üzere Almanya Federal Hükümeti Basın ve Enformasyon Dairesi’nden Dr. Hans Stercken adlı uzman davet edilmiş olsa da Demokrat Parti iktidarında Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı’nın bir teşkilat kanununa sahip olamadığı görülmektedir. Bakanlığın bir genel müdürlük mevzuatıyla idare edilmesi bu süreçte turizm faaliyetlerini de olumsuz etkilemiştir. İlerleyen süreçte bu sorunu çözmek için turizm mevzuatının hazırlanmasında İsviçre Milli Turizm Ofisi Müdürü Siegfried Bittel, 28 Şubat 1961 tarihinden Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı emrinde başlamak üzere uzman olarak üç ay gibi

bir süre için görevlendirilmiştir. Çalışmalar neticesinde hazırlanan “Teşkilât Kanunu Tasarısı”, Bakanlıkların öneri ve görüşleri alındıktan sonra önce Milli Birlik Komitesi’nin daha sonra da Kurucu Meclis’in onayına sunulmuş ancak bu süreçte yeni bir anayasa için hazırlık çalışmaları yapıldığından teşkilat kanunu çıkarılamamıştır. 1961 genel seçimlerinden sonra kurulan 26. Hükümetin Başbakanı İsmet İnönü, Meclis’te hükümet programını sunarken Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı’nın Teşkilat Kanunu’nun Meclis’e sevk edileceğini ve bu kanunla turizm konusunun gelişme göstereceğini belirtmiştir. Nitekim Sekizinci İnönü Hükümeti döneminde 2 Temmuz 1963 tarih ve 265 sayılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu TBMM’de kabul edilmiş ve Turizm Tanıtma Bakanlığı kurulmuştur (Hoşcan 2024). Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, teşkilat kanunu olan turizmle ilgili ilk bakanlık olmuştur. Bu Bakanlık 1 Ocak 1982’ye kadar aynı isimle görevini sürdürmüştür (Yayla 2025).

Basın-Yayın ve Turizm Vekâletinin (Bakanlığı) Faaliyetleri

Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren devlet desteğini arkasına alan turizm sektörü, Bakanlık statüsü elde ettiği Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı döneminde (1957-1963) önem kazanmaya başlamıştır. Bakanlık, ülkede turizm faaliyetlerinin gelişmesi ve ülke değerlerinin hem içte hem de dışarıda tanıtılmasında önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Bakanlık bu yönüyle 1963’te kurulacak olan Turizm ve Tanıtma Bakanlığı’nın laboratuvarı olma özelliği göstermiştir (Evcin 2019).

Demokrat Parti iktidarında kurulan Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı Milletlerarası Resmi Turizm Teşekkülleri Birliği nezdinde Ortadoğu Komisyonu başkanlığı yapmış olup, her sene Ortadoğu ülkelerinin turistik faaliyetlerine ait raporları olarak genel bir rapor halinde söz konusu birliğe sunmuştur. Birliğin 1959 yılındaki Manilla’da toplanacak olan yıllık kongresine davet edilen Bakanlık, ayrıca üyesi olduğu diğer uluslararası kuruluşların toplantılarına da katılmıştır. Bu faaliyetlerin yanı sıra diğer Bakanlıklar ve kuruluşlar ile iş birliği yapılarak yerli ve yabancı turistlere kolaylıklar sağlanmıştır (Basın-

Yayın ve Turizm Vekâleti Broşürü 1959). Bakanlık, 1961 yılında Türkiye'ye yönelik ilgiyi artırmak için Avrupa ülkelerine propaganda amaçlı gezi düzenlenmeyi planlanmıştır. Cihad Baban tarafından Başbakanlığa gönderilen yazıda; bu geziye Türk Milli kıyafetlerini giyen üç genç bayanla, Bakanlıktan bir temsilcinin katılacağı, gezi sırasında Avrupa'nın on bir şehrinde Dışişleri Bakanlığı temsilciliklerince kokteyl partiler verileceği, radyo-televizyon, gazete, seyahat acente temsilcilerine Türkiye ile ilgili renkli filmlerin gösterileceğini belirtilmiştir. Yazıda ayrıca bu gezide uçak biletlerinin ücretsiz temin edilmesi için Türk Hava Yolları Genel Müdürlüğü'ne ve yabancı bir hava şirketine müracaat edildiği ancak THY'dan gönderilen yazıda yolculuk için ücretsiz biletin sağlanamayacağını belirtildiği ifade edilmiştir. THY, üyesi olduğu IATA (Uluslararası Hava Nakliyat Birliği) kurallarına göre sadece THY'de görevli kişiler için böyle bir uygulamanın yapılabileceğini, yolculuğa çıkacak kişilerin geçici bir süre için THY'de istihkâm edilmelerinin teklif edilmesine rağmen yapılacak incelemede bu durumun bir taviz olduğunun ortaya çıkabileceğini ve IATA kurallarına aykırı bir durumun söz konusu olacağından para cezası verilebileceği belirtmiştir. THY talep edilen biletlerin ancak ücretlerinin Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'na faturalanmak suretiyle temin edileceğini bildirmiştir. Cihad Baban yazısının devamında bu propaganda gezisinin masraflarının bir kısmının Başbakanlık tarafından karşılanmasının uygun görülmesi halinde, geziye katılacak olan Bakanlık temsilcisinin uçak masraflarının Bakanlık bütçesinden temin edileceğini belirtmiştir. Diğer taraftan Bakanlık personeli olmayan üç bayanın İstanbul-Roma-Cenevre-Paris-Londra-Oslo-Stokholm-Kopenhag-Hamburg-Frankfurt-Munich-Zürich-İstanbul arasındaki uçak bileti masraflarının ise Başbakanlık tarafında karşılanmasını talep etmiştir (BCA, 30.1.0.0/104.651.8).

Basın-Yayın ve Turizm Bakanı Cihad Baban, 16 Mayıs 1961 tarihinde Federal Almanya Basın ve İstihbarat Teşkilatı Güney Doğu Avrupa ve Orta Doğu Müşaviri Dr. Stercken ile bir görüşme yapmıştır. Görüşmede Almanya'nın Türkiye'ye yapabileceği teknik yardım konusu üzerinde du-

rularak bazı hususlar üzerinde fikir teatisi yapılmıştır. Taraflar arasında müzakere edilen meselelerin başında televizyon konusu gelmektedir. Stercken bu konuda Federal Alman Hükümeti Şansölyesi Adenauer'in Türkiye elçisi Settar İlkel ile yaptığı konuşmayı ve öncelikli tekliflerini incelemeye hazır olduğunu belirtmiştir. Stercken, televizyonları Türkiye'deki Radyo Montaj Fabrikası Philips'in yapabileceğini, taksitle yapılacak satışlarla da Türkiye'deki televizyon alım olanaklarını artırılarak Türk ekonomisinin canlandırılacağını söylemiştir. Bakan Cihad Baban ise Türkiye'nin televizyon istasyonları kurmak istediğini ancak bu durumun Türk ekonomisine külfet olacağını belirtmiş ve teknik yardımların yapılması halinde bunun mümkün olabileceğini bildirmiştir. Bu görüşmede temas edilen diğer bir konu da radyo istasyonlarının kurulması olmuştur. Bakan, Türkiye için radyo istasyonlarının kurulmasının içinde bulunulan şartlar içinde televizyondan daha önemli olduğunu belirtmiştir. Yurt dışından yapılan yayınların ortak NATO hedefleri noktasında Türkiye'nin de dahil olduğu cephe için zararlı olduğundan bahisle; güçlü Türk Radyo istasyonlarının hizmete geçmesinin şart olduğunu ve teknik yardımların bu mevzu da yapıp yapılamayacağını sormuştur. Stercken ise cevaben bu konuyu dikkate alacağını ve yurt dışından yapılan zararlı yayınların mahiyeti hakkında kendilerine bir raporun verilip verilmeyeceğini sormuştur. Bakan ise buna olumlu yanıt vermiştir. Baban'ın temas ettiği konulardan bir diğeri ise film stüdyosu meselesi olmuştur. Bakan, Türkiye'nin yeni bir film stüdyosu kurmakta olduğunu ve bu stüdyoda Türkiye'yi dışarda tanıttak filmelerin yapılacağını belirtmiştir. Ayrıca kültür filmlerinin ve televizyonun kullanılmasına başlanması halinde ihtiyaç duyulan filmlerin yapılacağını, Türkiye için döviz kaynağı olacak film sektörünü geliştirmek için film stüdyolarından azami surette istifade edilebileceğini ifade etmiştir. Bakanın film stüdyosuna gerekli olan makinelerin ve teknik araçların Almanlar tarafından temin edilip edilemeyeceği sorusu üzerine Stercken olumlu cevap vererek, Almanya'ya gidecek olan Türk heyeti ve Alman uzmanlarla bu meseleyi Almanya'da değerlendireceğini ve gerekli tüm olanakları sağlamaya çalışacağını

belirtmiştir. Burslar meselesi de görüşülen konular arasında yer almıştır. Baban, gerek turizm sektöründe gerekse televizyon, radyo, haberler ve film işlerinde rejisör, operatör, ses mühendisi yetiştirmek için burs sağlanıp sağlanamayacağını da sormuştur. Sterchen, Almanya'ya dönüşünde bu meseleyi inceleyeceğini ve Türkiye'ye resmi teklifte bulunacağını vaat etmiştir. Böylelikle bu bursların yeni yetişecek elemanlara temin edilmesi hususunda görüş birliğine varılmıştır. Ayrıca Türkiye'de tarihi filmler çekmeye hazırlanıldığından da bahseden Baban, bu konuda uzman rejisör ve elemanların temin edilmesi isteğinde bulunmuştur. Stercken bu konuya dikkate alacağını ve Türkiye'den Almanya'ya gidecek heyetin oradaki ilgililerle temasa geçmesini sağlayacağını belirtmiştir (BCA, 30.1.0.0/104.651.7). Görüşmeden de anlaşılacağı üzere Türkiye, basın-yayın ve turizm alanındaki faaliyetleri için ihtiyaç duyduğu teknik yardımları dış destekle karşılamak girişimlerinde bulunmaktadır.

Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'nın yeni Teşkilat Kanunu tasarısı ve T.C. Turizm Bankası'nın statüsü Bakanlar Kurulu'nun 8 Nisan 1961 tarihinde yaptığı toplantıda ele aldığı konulardan birisi olmuştur. Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'nın alacağı yeni şekil hakkında bilgi veren Cihat Baban gazetecilerin ICA'nın turizm sanayisi için verdiği 6 milyon liradan sonra yeni bir yardımın verilip verilmeyeceğine dair soruya cevaben söz konusu paranın yerinde kullanılması halinde muhtemelen yeni yardımların da yapılacağını belirtmiştir. Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen "Turizm Müesseselerince Gümrük Vergilerinden Muaf Olarak İthal Edecekleri Eşya Hakkında Kanun Tasarısı" Temsilciler Meclisine gönderilmiştir. Kanun tasarısı 4 maddeden oluşmakta olup, 6086 sayılı kanunun hükümleri dairesinde "Turistik müessese belgesini" almış kurumlara bu kanunla ithal edecekleri eşyalara gümrük vergisinden muafiyet de tanınacağı belirtilmiştir. Kanunda bu kurumların ithal edecekleri eşyalar üzerinde de durulmuştur. Bunlar arasında turistik müesseselerin frigofirik tesisleri, modern lokanta ve banyo tesisleri, çamaşırhane yıkama ve temizleme alet ve edevatları ile asansörler yer almaktadır. Bakanlar Kurulu'ndan

geçerek Temsilciler Meclisi'ne gönderilen Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı Teşkilat Kanunu'na göre Bakanlık idari teşkilattan hariç iki Genel Müdürlüğe ayrılmaktadır. Bunlar, Basın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü ve Turizm Genel Müdürlüğü'dür. Ayrıca Bakanlığa her çeşit reklam, afiş, turistik tanıtıcı yayınlar, filim, fotoğraf ve festivalleri düzenlemek üzere iki milyon liralık bir döner sermaye ayrılması planlanmıştır (Cumhuriyet 1961).

Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'nın önemli faaliyetlerinden birisi de üniversite öğrencilerine burs vermek olmuştur. Bakanlık İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü'nden 10 öğrenciye diğer fakültelerdeki öğrencilere verildiği gibi 250 lira burs vermiştir (Cumhuriyet 1962).

Basın-Yayın ve Turizm Vekâletinin (Bakanlığı) Faaliyetleri ile İlgili Mecliste Yapılan Görüşmeler

Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'nın görevleri ve faaliyetleri Mecliste tartışmalara konu olmuş, Bakanlığın asıl görevinin turizm işleriyle uğraşmak ve Türkiye'yi yabancı ülkelere, yabancıları da Türkiye'ye tanıtmak olduğu üzerinde bilhassa durulmuştur. Kurucu Meclis'te basın temsilcisi olan Kemal Zeki Gençosman turizmin öneminden bahsettiği konuşmasında asıl meselenin turizm olduğunu ve turizm işlerinin mevcut durumdan daha iyi yerlere taşınabileceğine değinmiştir. Gençosman konuşmasında: *"Bugün dünya turizmi büyük endüstri haline getirmiştir. Bu endüstrisini devlet, muvazene tanziminde, memleketin refahı istikametinde ihtiyaçlarını teminde kullanıyor. Muhterem arkadaşlarım; tarihî en kolay, en ucuza kıymetlendirebilecek bir memleketiz. 20. asrın, endüstriye yakın hammaddesi tarih ve tabiattır. Biz, tarih ve tabiat bakımından çok zengin bir memleketiz. Bu ayaklarımızın altındadır. Binlerce yıllık bir tarihimiz ve yeteri kadar tabiatımız vardır. Zenginlerin görmek için koşacakları bir tabiat vardır. Ne kalıyor geriye? Bunun kıymetlendirilmesi kalıyor. Bu zor bir mevzu değildir. 20. asrın adamının başlıca hususiyeti gelmesidir. Sirtına çantasını vurur ve omuzuna fotoğraf makinasını da aldığı anda gezer gelir. Bizim Evlîya Çelebi'mizin dediği gibi, eserlerinde evvelâ gezmenin büyüklüğünü ne güzel anlatmıştır. Çok okuyan*

değil gezen bilir, der ve gezer, Evliya Çelebi. Şimdi Avrupa'dan Şark'a koşup geliyorlar ve çok şey de istemiyorlar. Temiz bir yatak, bir lokanta ve gülyüz gösterilmesi ve bir de aldatılmaması. Bu insanlara memleketin kapısında gülyüz göstereceğiz, temiz bir yatak temin edeceğiz, aldatmayacağız ve onlar da gzecekler. Onlar da her gittiği memlekete parasını dağıtıp gidecektir. Bizim mütevazı olan ihracatımız senede 300 bin dolardan ibarettir. Bizde yapılan hesaplar çok ciddidir. Profesör Baade'ye göre, bizim dış ticarete hammadde olarak kullandığımız ve sattığımız malların getirdiğinin iki üç mislini en kolay ve rahat şartlar içinde getirebilir. Bu ayağımızın altında yatan hazinedir; biz bunu arayıp bulalım. Bir de ayrıca elimizde bütün Avrupa'nın ilgisini çekici bir mevzuumuz vardır. Meryem Ana, Katolik âlemini Türkiye'ye akıtabilir. Bu hakikaten başka devletlerin eline geçmeyen bir kıymettir. Muhterem arkadaşlarım; turizm endüstrisi kurmak için dünyanın yardımını da görebiliriz. Dış sermaye bunun için hazırdır. Elimizde bundan başka Mevlâna mevzuu vardır. Bütün İslam âlemini akıtabilir. Dış sermaye temin edilebilir. Yeter ki, emniyet görsün. Eğer 10 senelik devrede dış sermayeden umduğumuz kadar yakınlık göstermişsek bu Türkiye'deki rejimin itimat ve emniyet vermemiş olmasındandır. 27 Mayıs inkılâbından sonra Türkiye emniyet ve itibarını geniş ölçüde kazanmış bulunuyor. Bu sahada biz ciddî teşebbüse geçsek, kendi bütçemizden temin ettiğimizden daha çoğunu dışardan temin etmek imkânını bulacağız" ifadeleri ile Türkiye'nin tarihi ve doğal güzellikleri bakımından önemine temas ederek bu değerlerin farkındalığı ile turistlerin Türkiye'ye gelmelerini ve memnuniyetlerini sağlamak için yapılması gerekenlere işaret etmektedir. Nitekim Türkiye turizm açısından büyük potansiyele sahiptir ve bu potansiyel değerlendirilmelidir. Ayrıca turizm sektöründe ciddi adımlar atıldığı takdirde dış yardımlar ile ülke turizminin desteklenebileceği belirtilmiştir (KMTD 1961:7). Tokat Milletvekili Faruk Ayanoglu da iç turizmin geliştirilmesini sağlamak için alınması gereken tedbirlerle ilgili bir yazılı soru önergesini Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'na göndermiştir (TBMM.ZC. 1958: 18).

Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'nın yayın, turizm ve propaganda giderleri de Meclis'te tartışılan önemli konular arasında yer almıştır. Bakan-

lığın bu faaliyetleri için ayrılan 3.680.000 liralık bütçesinin ele alındığı tartışmalarda Mardin Milletvekili Aziz Uras, turizm afişleri ve propaganda yayınlarının yetersizliğinden, söz konusu faaliyetlerin bu işlerde uzman olmayan kişiler tarafından hazırlandığından ve memleketin her tarafını kapsamadığından bahsederek Bakanlığa eleştirilerde bulunmuştur. Uras, konuşmasının devamında memlekette turizm bakımından önemli eserlerin ve birçok tarihi hazinenin bilinmediğinden, bunların yerinde incelenerek iç ve dış propaganda için afişlerinin yapılmasının gerekli olduğundan dem vurmıştır. Uras ayrıca Romalılar ve Perslerden kalma eserlerin incelenip fotoğraflarının yayınlanması ile ülkeyi çok sayıda turistin ziyaret edeceğini, bu yüzden turizm alanında propaganda faaliyetlerini yürütenlerin bu konuya gereken önemi vererek eserlerin fotoğraflarının çekilmesinin gerektiğini belirtmiştir. Kars Milletvekili Mehmet Hazer de konuşmasında turizm hizmetlerinin memleketin her bölgesine genişletilemediğini, bunda imkânsızlıkların etkisi olduğu gibi Turizm Genel Müdürlüğü'nün de bazı bölgeleri ihmal etmesinin rolü olduğunu ifade etmiştir. Hazer konuşmasının devamında özellikle Doğu'da tarihi kıymeti olan bazı eserlerin incelenmediğini, çıkarılan broşürlerin belirli bazı yerlerle sınırlandırıldığını dile getirmiştir. Hazer hazırlanan Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nün broşürü için de bazı eleştirilerde bulunmuştur. Bu broşürün radyo da olduğu gibi partizan bir özellik gösterdiğini, broşürün üç yerinde Demokrat Parti'den "bizim partimiz" diye bahsedildiğini ancak "Basın-Yayın ve Turizm" başlığını taşıyan broşürün giderlerinin devlet bütçesinden karşılandığı için bu durumun ne kamu hizmeti esaslarına ve özelliklerine ne de Turizm Teşkilat Kanunu'nun esaslarına ve manasına uymayacağını dile getirmiştir. Bakanlığın yayın, turizm ve propaganda giderlerine ilişkin olarak söz alan bir diğer milletvekili Adana Milletvekili Kemal Sarıbrahimoğlu'dur. Sarıbrahimoğlu, söz konusu faaliyetler için 3 milyon lira ödenek ayrılmasının, Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'nın kuruluş amacı ile görevlerine yeterli önem verilmediğini gösterdiğini ifade etmiştir. Ayrıca yayın, turizm ve propaganda çalışmalarının Bakanlığın asli görev alanını oluşturdu-

ğunu vurgulayarak, ayrılan bütçenin yetersizliği hususunda eleştirilerde bulunmuştur. Sarıbrahimoğlu kendi seçim bölgesinden örnek vererek, Çukurova’da turizm bakımından tarihi değerlere sahip Anavarza, Yılan ve Tunuslu Kalesi gibi eski kaleler ve bazı beldelerin ihmal edildiğini, restore edilerek bakımlarının yapılması gerektiğini belirtmiştir. Yine Kadirli’nin Karatepe mevkiinde Hititlere ait tarihi eserler bulunduğunu ve tarihçiler tarafından burada merkezi bir idarenin kurulmuş olduğunun tespit edildiğini ifade ederek, kazıların devam ettiği bu bölgenin turistik bir mekân haline getirilip turistlerin çekilmesini sağlamak için tesisler inşa edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Adana’yı Ceyhan’a bağlayan yolun Ceyhan’dan Kadirli yoluyla Karatepe’ye bağlanması ile Karatepe’deki sağlıkla ilgili otellerin bu bölgeyi turistler açısından daha cazip hale getireceğini vurgulamıştır ve bu hususla ilgili ne düşünüldüğüne dair sorusunu Basın-Yayın ve Turizm Bakanına yöneltmiştir. Maraş Milletvekili Abdullah Yayıoğlu da turizm konusunda Bursa’da yaşadığı bir olaya değinmiştir. Yayıoğlu Bursa’daki Yeşil Türbe’nin subaylar heyeti tarafından ziyaret edilmesinden sonra türbenin kapatıldığını, türbeyi gezmek isteyen yabancıların bekçiyi bulamadıkları için ilk başta türbeyi gezemediklerini, ancak bir subayın çabası sonucunda bekçinin bulunarak türbenin açıldığını ve yabancıların gezebildiğini söylemiştir. Buradan hareketle Bursa gibi turistik bir şehrin tarihi mekânlarında daimî bir bekçisinin olmamasının üzüntü verici olduğunu belirtmiştir (TBMM.ZC. 1960: 50). Bakanlığın bütçesinin yetersizliği başta olmak üzere turizm faaliyetlerinin nitelsiz kişilerce yürütülmesi ve tarihi değere sahip yerlerin propagandalarının yeterince yapılamaması Mecliste tartışılan konular arasında yer almıştır.

Adana Milletvekili Kemal Sarıbrahimoğlu’nun Basın-Yayın ve Turizm Vekili tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını istediği “Kadirli ilçesi hudutları dâhilinde ve Ceyhan ırmağı üzerindeki Karatepe Harabeleri’nin turistik bakımdan cazip hale getirilmesi için Karatepe-Kadirli- Ceyhan yolunun asfaltlanması ve Kadirli’ye otel, tiyatro ve lokanta gibi turistik tesisler kurulması ve memleket ve dünya ölçüsünde tanıtılması husu-

sunda” ne düşünüldüğüne dair soru önergesine Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti Vekili Haluk Şaman ise şu ifadelerle karşılık vermiştir: “1952’den beri restore edilerek bir Açık Hava Müzesi haline getirilmiş olan Karatepe, gerek ilim adamlarını gerekse arkeolojiye karşı meraklı olan turistleri çeken bir yer olduğu için bu harabelerin turistik bakımdan cazip hale getirilmesine Vekâletimizce ilk planda şunlar düşünülmektedir: Kadirli- Karatepe arasındaki 23 km’lik yolun her mevsimde geçit veren bir yol haline sokulması hususunda Karayolları Umum Müdürlüğü nezdinde lazım gelen teşebbüste bulunulmuştur. Karatepe Harabelerinde bir istirahat evinin inşası ele alınmıştır. Memleketimizi turistik bakımdan tanıtan neşriyata Karatepe’nin de dahil edilmesi kararlaştırılmıştır” (TBMM.ZC., 1960: 52).

Meclis’te turizm faaliyetleri ile ilgili olarak görüşlerini bildiren bir diğer isim Ahmet Yıldız’dır. Yıldız, turizm sektöründe yapılması gerekenleri belirttiği konuşmasında; turistlerin ülkelelerinden ayrılmadan önce Türkiye hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları gerektiğini belirterek Türkiye’nin yurt dışında tanıtımının önemine değinmiştir. Ayrıca turistlerin Türkiye’ye geldikleri andan itibaren kendilerine gümrük, emniyet, ulaşım, otel, eğlence imkânları ile ülke içinde seyahat hususlarında kolaylık sağlanması ve tüm bu işlerin yapılabilmesi için bütün bakanlıkların katılacağı ortak bir plânın uygulanması gerektiğini de ifade etmiştir. “Turizm hakkında harca-yacağımız her liranın çok bereketli mahsul verecek bir tohum olarak kabul edilmesi gerekir” sözleri ile turizm alanında yapılan yatırımların önemine dikkat çekmiştir. Türkiye’nin tanıtımının yapılmasında propagandanın önemine değinen Yıldız’a göre; Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı’nın bu alandaki görevi hem önemli hem de zordur. Zira tanıtım ve propaganda bilgi, teşkilât elemanı ve para isteyen bir iş olduğu kadar, Devlet çapında plân ve koordinasyon gerektiren oldukça komplike bir faaliyetler manzumesidir. Türkiye bu alanda istenen seviyeye yaklaşamamıştır (KMTD. 1961). CKMP Grubu adına konuşan Sinop Milletvekili Cemil Karahan ise Türkiye’ye gelecek turistler için hazırlıklı olunmadığı, iase, barınma ve yer temini bakımından

sıkıntıya düşüleceğine dair görüşleri eleştirmiş- tir. Karahan konuşmasında dünyada hiçbir mil- letin bu hususta dört başı mamur bir hazırlığının olmadığını belirtmiş ve memlekete gelen turistle- rin bir kısmının memnun kalmadan geri dönme- lerinden korkulmaması gerektiğini dile getirmiş- tir. Karahan'a göre böylesi bir durumda devlete düşen görev, yurt dışında turizmin propaganda- sını yapmaktır. Nitekim Karahan konuşmasının devamındaki "Meselâ Papa'ya, bir 'pepsikol' ke- limesini söyletmek için milyonlarca dolar teklif edenler olmuştur. Papa bunu söylememiştir ama Efes sizin mânevi ziyaretgâhımızdır, orayı ziya- ret ediniz demiştir. Bizim için bundan daha iyi bir propaganda da olamaz" sözleri ile propagan- danın önemine temas etmiştir (MMTD.,1963).

Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı, birçok ül- kede ataşelikler ve haber büroları vasıtasıyla Türkiye'nin tanıtılmasını ve propagandasını ya- pılmasını sağlamıştır. Türkiye hakkında yanlış bilgileri sahip olanlara müspet bilgi vermek, tu- rizmin propagandası yapmak, bültenler çıkara- rak Türkiye ile ilgili haberleri bulundukları ülke- lerin basınına aksettirmek ataşeliklerin ve haber bürolarının en temel vazifeleri olmuştur. Bu va- zifeleri yerine getirilmesi için de her türlü imkân verilmiştir (Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti Bro- şürü 1959). Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı içe- risinde böylesine büyük öneme haiz olan ata- şeliklerin durumu da Meclis'te ele alınmıştır. Mehmet Şişman Meclis'teki konuşmasında ba- sın temsilcileri mevzuunun dikkatle ele alınması gerektiğini, tayin edildikleri günden bu zamana kadar hem Bakanlığa hem de Genel Müdürlüğe rapor göndermeyen basın ataşelerinin bulundu- ğunu belirterek, işinde ehil olmayan kişilerin gö- revlendirilmesinin sakıncalarına temas etmiştir. Şişman, basın ataşesi gönderilmesi konusunun yurt dışına yansıyan etkileri nedeniyle ciddi bir sorun teşkil ettiğini vurgulamıştır. Gençosman da basın ataşelerine temas ederek Türkiye'yi ya- bancı ülkelere tanıtmak imkânına sahip olan ata- şelerin tayinlerinin şaibeli olduğuna dair dedi- koduların olduğuna dikkat çekmiş ve bu göreve layık olmayanların gönderilmemesi gerektiğini belirtmiştir (KMTD. 1961). Ankara Milletvekili ve Kurucu Meclis Esnaf Teşekkülleri Temsilcisi

Hasan Tez ise 1961 yılı bütçe görüşmeleri sıra- sında (Evcin 2019), yurt dışına gönderilen basın ataşelerinin Demokrat Partiden milletvekilliğini kaybetmiş olsalar bile Vatan Cephesi'nde hizmet etmiş olanlardan seçildiklerini, lisan bilip bilme- melerine bakılmadan Adnan Menderes tarafın- dan görevlendirildiklerini iddia etmiştir. Hasan Tez, Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'ndan De- mokrat Parti zamanında yurt dışına gönderilmiş bütün basın ataşelerinin geri çağrılmasını ve yer- lerine uzman basın mensuplarının gönderilme- sini istemiştir (KMTD., 1961). Bu tartışmalar ile Demokrat Parti iktidarında ataşe olarak gönderi- lenlerin işin ehli olmadıkları vurgulanarak sabık iktidarın eleştirildiği görülmektedir.

Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'nın ismi de Meclis'te tartışmalara konu olmuştur. Örneğin Kurucu Meclis'te Kahramanmaraş İl Temsilcisi Mehmet Şişman konuşmasında Bakanlığın, Ba- sın-Yayın ve Turizm Bakanlığı olarak ifadesinin Türkiye'de basının devlet eliyle idare edildiği hissine sebep olduğunu, bu yüzden isminin de- ğiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bakanlığın temel faaliyet alanının turizm olduğunu belirten Şişman, birçok Batılı ülkenin en önemli gelir kay- nağı olan turizmin Türkiye için de aynı öneme haiz olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca Bakanlığın sadece turizm işiyle uğraşmasının daha faydalı olacağını bu yüzden de "basın" kelimesinin Ba- kanlığın isminden çıkarılması gerektiğini ifade etmiştir. Kemal Zeki Gençosman da konuşmasın- da bu konuya temas ederek, Devlet Teşkilatında Basın Bakanlığı'nın bulunmasının başka rejimle- ri hatırlattığını oysaki Türkiye'de basının hür bir müessesesse olduğunu ve basının devlet kurumu ile ilgisinin olmadığını söylemiştir. Gençosman Bakanlığın en önemli faaliyetinin Türkiye'yi dı- şarıya, dışarıyı da Türkiye'ye tanıtmak olduğunu vurgulayarak Bakanlığın adının Turizm Bakanlı- ğı olmasını ve Kuruluş Kanunu'nun da bu isimle hazırlanması gerektiğini belirtmiştir. Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı adının başındaki basın ke- limesinin kaldırılması ve Bakanlığın doğrudan doğruya Turizm Bakanlığı adı ile turizm işleri- le meşgul olması gerektiğini belirten başka bir isim de Ömer Sami Coşar olmuştur. İlhami Soy- sal da aynı konuya temasla 1957'den beri çıkarı-

lacağı söylenen Basın-Yayın ve Turizm Teşkilât Kanunu'nun basın isminden âzâde olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bakanlığın isminin yanı sıra bütçesi de Meclis'te ele alınmıştır. Kemal Zeki Gençosman, ana hedefleri İnkılâp Hükümeti tarafından belirlenen Bakanlık bütçesinin ağırlık merkezinin tarım ve eğitim olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Bakanlık bütçesinin 10 milyon kadar artırılmış olmasının Bakanlığa verilen önemin Türkiye'de kavrandığının en güzel örneği olduğunu vurgulamıştır. Gençosman konuşmasının devamında ise Türkiye'yi dünyaya tanıtmak davasını "Basın ve Yayın Bakanlığı'nın" üzerine aldığını bu yüzden de Bakanlığa gereken desteğin verilmesi gerektiğine de işaret etmektedir. 1957 yılında kurulan Bakanlığın bir Teşkilât Kanunu olmadan da çalışabildiğine temas eden Gençosman, gerek memleket içinde ve gerekse memleket dışında faaliyet gösteren Bakanlığın bir an evvel bir Teşkilât Kanunu'na kavuşturulması gerektiğini belirterek, hazırlanan kanun tasarısının görüşleri alınmak üzere Bakanlıklara gönderildiğini ve gereken önemin ivedilikle verilmesi gerektiğini belirtmiştir (KMTD. 1961). Meclis'te turizm faaliyetlerinin öneminden bahisle Bakanlığın adından "basın" kelimesinin çıkarılmasının gerekliliği üzerinde durulmuş, müstakil olarak Turizm Bakanlığı ve bu bakanlığa ait bir teşkilat kanunu oluşturularak, turizm faaliyetlerinin basın ve yayın organlarından ayrılmasının elzem olduğu vurgulanmıştır. Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'nın bütçesinin ele alındığı 27 Şubat 1961 tarihinde gerçekleşen Kurucu Meclis oturumunda da Derviş Taşman, Bakanlığın başında yer alan "basın" kelimesinin kaldırılması gerektiğini vurgulamıştır. Taşman bu durumun bazı yanlış anlamalara neden olduğunu belirttikten sonra ataşelerin durumuna da temas ederek bazı ataşelerin iyi tespit edilemediğini, ataşelerin arasında hırsızlıktan mahkûm olanların ve garson iken atâşe tayin edilenlerin dahi bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca Anadolu Ajansı'ndan da bahseden Taşman, iki ay önce İstanbul Boğazında iki tankerin çarpışmasıyla meydana gelen yangının France Press Ajansı'nın Avrupa'ya gönderdiği haberden iktibas edildiğini ifade etmiştir. Kemal Zeki Gençosman da "Devlet teşkilatı içinde Basın Bakanlığı bulunması insanın aklına başka şeyler

getirir. Bu bakanlık adını fonksiyonundan almalı. Basınla ilgili fonksiyonu kartlarını dağıtmaktan ibarettir" sözleri ile Bakanlığın adındaki basın kelimesinin kaldırılmasının gerekliliğini dile getirmiştir" (Cumhuriyet 1961).

Meclis'te turizm konusunda ele alınan diğer bir konu da "Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası Kanunu" tasarısı görüşmeleridir. Bakanlar Kurulu tarafından Meclis'e sunulan bu kanun tasarısında Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'na "T.C. Turizm Bankası Anonim Şirketi" adı altında 300 milyon sermayeli bir banka kurma yetkisinin verilmesi, bankanın turistik tesisler kurmak, işletmek, kiralamak ve satmak, turistik alanlarda turizme hizmet edecek inşaat yapıp satmak, ülke içinde ve dışında turizm propagandası yapmak gibi turizmle ilgili birtakım işlerle görevlendirilmesi ele alınmıştır (T.C. Başvekâlet Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi, 15.01.1960:). Birçok oturumda ele alınan bu kanun tasarısı (TBMM.ZC. 1960: 55; TBMM.ZC. 1960: 56; TBMM.ZC. 1960: 57; TBMM.ZC. 1960: 60; TBMM.ZC. 1960: 64). 10 Mayıs 1960 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak kabul edilmiştir. Kuruluş yetkisi Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'na verilen bankanın bağlı olduğu söz konusu kanunda bankanın yapacağı işler, sermayesi, merkezi, süresi, hisse senetleri ve tahvil çıkarma yetkisi gibi hususlar ile idari hükümler yer almıştır (Resmi Gazete 10.05.1960).

Meclis oturumlarında Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı aleyhinde birtakım iddiaların konu edildiği soru önergelerine de rastlamak mümkündür. Örneğin Adana Milletvekili Hamdi Öner, Florya Plaj Tesisleri'nin hangi şartlarda kullanıldığına dair Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı görevini vekâleten sürdüren Haluk Şaman'a bir soru önergesi yöneltmiştir. Öner söz konusu önergesinde; sermayesinin tamamı Devlete ait olan ve Turizm Bankası tarafından 40 milyon lira tahsis edilerek yapılan Florya Plaj Tesisleri'nden günlük 150 ile 200 lira olan en lüks köşklerin, bir devlet büyüğünün misafirlerini ağırlamak için kullandığı iddialarının doğru olup olmadığını ayrıca bu gibi yerlerin döviz getirme amacı dışında kullanılmasına devam edilip edilmeyeceğini sormuştur. Çalışma Bakanı ve Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı Vekili Haluk Şaman da

cevabında; 1955 yılında 10 milyon lira sermaye ile kurulan Türkiye Turizm Bankası'nın bu sermayesinin %42,15'ini teşkil eden 4.215.000 lirasının iktisadi devlet teşekküllerine, %57,85'ini teşkil eden 5.785.000 lirasının da özel kurum ve şahıslara ait olduğunu ifade etmiştir. Haluk Şaman, Florya Plaj tesisleri için o zamana kadar soru önergesinde ifade edildiği gibi 40 milyon lira değil 23.474.925,74 lira harcadığını, bu tesislerin en pahalı motel odalarında en yüksek ücretin barınma, öğle ve akşam yemekleri dâhil günlük 130-150 lira; küçük odalardan oluşan tesislerde ise yemekler dahil 90 lira, yemekler hariç 30-40 lira, eski kamp odaları ile ahşap odalarda da 16-25 lira olduğunu belirtmiştir. Şaman açıklamalarının devamında önergede bahsedilen gazino yanındaki büyük plaja açılan 12 odadan oluşan tesisin, gazino ve plajla birlikte önceden Belediye tarafından yaptırıldığını daha sonra Turizm Bankası'na devredildiğini ifade etmiştir. Ayrıca Turizm Bankası tarafından Cumhurbaşkanına tahsis edilen köşk karşısındaki bazı tesislerin inşasına başlanıldığında, Cumhurbaşkanlığına ait binaların yıktırılması nedeniyle yabancı turistlerce talep edilmeyen odalardan 10 tanesinin son iki yıldır yemek verilmeden Devlet Başkanlığı maiyetinin ikameti için tahsis edildiğini belirtmiştir (TBMM.ZC. 1960: 25). Turistik alanlarla ilgili bir başka soru önergesi de Adana Mebusu Kemal Sarıbrahimoğlu tarafından verilmiştir. Sarıbrahimoğlu Ceyhan Irmağı üzerindeki Karatepe harabelerinin turistik bakımdan daha cazip hale getirilmesi hususunda ne düşünüldüğüne dair yazılı soru önergesini Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'na göndermiştir (TBMM.ZC. 1960: 39).

Meclis'teki başka bir oturumda da AP Diyarbakır Milletvekili Alp Doğan Şen, "14'lerin basın toplantısı yapmalarını sağlayan Paris Basın Ataşesi hakkında" Basın-Yayın ve Turizm Bakanı'nın cevaplandırması için Meclis Başkanlığına sözlü soru önergesi vermiştir. Şen, sözlü soru önergesinde Türkiye'nin Paris Basın Ataşesi olan Aydemir Balkan'ın Paris'te basın ataşeliği binasında 14'ler diye tabir edilen Dışişleri Bakanlığı mensuplarının bir kısmı tarafından düzenlenen toplantıyı organize ederek, devlet memurluğu statüsü ile bağdaşmayacak siyasi faaliyetler içe-

risine girdiğini belirtmiş ve böyle bir durumun gerçekleşip gerçekleşmediğinin, şayet gerçekleştiyse bu zamana kadar idari bir karar verilip verilmediğinin sözlü olarak açıklanmasını istemiştir. Sözlü soru önergesine verilen cevapta; Dışişleri Bakanlığı tarafından Paris'te bir toplantı düzenleyen 14'lerden 6'sı hakkında açılan soruşturmanın devam ettiği, bu soruşturmada Memurîn Kanunu'na göre aykırı bir durum görüldüğü takdirde bu kişilerin görevlerine son verileceği belirtilmiştir. Söz konusu altı müşavir tarafından gönderilen şifreli yazılarda, Memurîn Kanunu'na aykırı hareket etmediklerini, Paris'te bir basın toplantısı yapmadıklarını, tesadüfen Paris'te bir araya geldiklerinde ziyaret ettikleri Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'nın Basın Ataşeliği binasında gazetecilerle karşılaştıklarını ve bir sohbet toplantısı gerçekleştirdiklerini belirttikleri ifade edilmiştir. Dışişleri Bakanlığı ayrıca altı müşavirden bir kısmının yıllık izin aldıklarından istedikleri yerde bulunmalarının olağan olduğunu, diğerlerinin izin almadıkları için Paris'e nasıl geldikleri ve bağlı oldukları büyükelçilikler tarafından kendilerine izin verilip verilmediğinin araştırıldığını ifade etmiştir. Soruşturma sonunda altı müşavirin aykırı bir harekette bulunmadıklarının anlaşılması halinde görevlerine devam edecekleri aksi takdirde görevlerine son verileceği de belirtilmiştir. Yine Basın-Yayın Bakanlığının Paris Ataşesi Aydemir Balkan hakkında da soruşturma açıldığı ve kendisinden konu hakkında rapor istendiği vurgulanmıştır (Cumhuriyet 1961). Milli Birlik Komitesi tarafından 13 Kasım 1960'ta tasfiye edilen 14'lerin Paris'te basın ataşeliği binasında bir toplantı düzenledikleri ve bu toplantının Paris Basın Ataşesi tarafından organize edildiği iddiası Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olan bir kurumun siyasi faaliyetler içinde yer aldığı izlenimine ve doğal olarak da tepkilere neden olmuştur.

Meclis'teki görüşmelerde Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı ile ilgili ele alınan diğer bir konu ise Muğla Milletvekili Adnan Akarca'nın ülkedeki coğrafi isimlendirmelerin yabancılar tarafından gelişigüzel değiştirilmesinden duyulan rahatsızlığı dile getirdiği soru önergesini Basın-Yayın ve Turizm Bakanı Celal Tevfik Karasapan'a

yöneltmesidir. Bakan Karasapan ise cevaben bu durumu üzerinde durulması gereken mesele olarak değerlendirmiş ve İstiklâl Harbi'nden itibaren kullanılan yabancı şehir ve mevki isimlerine karşı kuvvetli bir antipati beslediklerinden bahsetmiştir. Konuşmasının devamında bazı örnekler de veren Karasapan, yabancıların eskiden Keşişdağı denilen Uludağ'a Oлимпdağı, hem Kostantiniye hem de İstanbul ifadelerini kullandıklarını İstanbul'a ise Costentinople demeye devam ettiklerini belirterek, *“buradan milli hislerimize tecavüz mânasını çıkarmanın yeri olmadığını zannediyorum”* ifadelerini kullanmıştır (MMTD. 1963).

Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti (Bakanlığı) Hakkında Ulusal Basında Değerlendirmeler

Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının 5. Menderes Hükümeti'nde ilk defa yer alması gazetelerin köşe yazılarına da konu olmuştur. Vatan gazetesinin yazarlarından Hasan Refik Ertuğ, “Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti Kurulurken” başlıklı yazısında bir taraftan yeni kabinede özellikle İmar Vekâleti ile Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti adlarıyla iki yeni bakanlığın kurulmasının ilgiyle karşılandığını belirtirken diğer taraftan özel bir kanuna dayanmadan Bakanlık teşkil edilip edilmeyeceğinin zihinleri kurcaladığını dile getirmiştir. Ertuğ, bu noktaya açıklık getirmek için birtakım açıklamalarda bulunmuştur. Yazıda ifade edildiği üzere 1946 yılında çıkarılan 4951 sayılı “Bakanlıklar Kuruluşu” hakkındaki kanuna göre; Devlet Daireleri, Başbakanının teklifi ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile Bakanlıklara ayrılmaktadır. Bakanlıklara tayin edilen bakanların dışında devlet bakanlarının tayini ve bunlardan birisinin başbakan yardımcılığı görevine getirilmesi de yine aynı kanuna dayanarak Başbakanın teklifi ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile yapılmaktadır. Ertuğ yazısında Menderes'in yeni kabinesinde iki yeni bakanın görevlendirilmesinin 4951 sayılı kanunun hükümlerine uygun olarak yapıldığını, iki bakanlığın da dâhil olduğu yeni kabinenin Cumhurbaşkanı'na teklif edildiğini ve onaylandığını, bu yüzden de yeni bakanlara unvanlarının verilmesinin kanunen mümkün olduğunu vurgulamıştır. Ertuğ, bu iki bakanlığın çalışmalarına başlayabilmeleri için personele ve bir teşkilat ka-

nununa ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Teşkilat kanunlarının bakanların görev ve yetkilerini, merkez ve taşra kadrolarını, bakanlıklara bağlanacak iktisadi devlet teşekkülleri ve diğer kamu kurumlarını kapsayacağından bahseden Ertuğ, Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının nasıl bir yapıya sahip olması gerektiği üzerinde de durmuştur. Yazıda öncelikle Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nün tarihçesine değinilmiş, kuruluşunun 1940 yılına uzandığı belirtilmiştir. II. Dünya Savaşı'nda tarafların propagandasına maruz kalan Türkiye'nin bu durumdan korunmak için basın, radyo ve turizm gibi önemli kuvvetlerinin “Başvekâlet Matbuat Umum Müdürlüğü” adı ile Başbakanlığa bağlı bir kurumda toplandığını, bu kurumun başlıca hedefinin Türkiye'ye karşı yabancı ülkelerin zararlı propagandalarına karşı halkı aydınlatmak ve Türkiye'yi yabancı ülkelerde tanıtmak ve sevdirmek olduğunu dile getirmiştir. 1943 yılında Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü, 1949 yılında ise Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü adlarını alan kurumun görevlerinin ve amacının aynı olduğu sadece kadrolarında değişikliğe gidildiğinden bahsedilmiştir. Yazıda belirtildiği üzere 5392 Sayılı Kanun'a göre kurumun görevleri arasında basın, yayın ve diğer araçlarla Türkiye'yi dışarıda tanıtmak, içerde ise Cumhuriyet esaslarını ve Türk demokrasisinin gelişmesini yaymak, basın-yayın mesleğinin ifasıyla ilgili işlerle ilgilenmek ve iç ve dış turizmi geliştirmek için tedbirler almak yer almaktadır. Bu görevlerin yerine getirilmesi için söz konusu Müdürlüğe geniş kadrolar verilmiştir. Yazının devamında ise yeni kurulan Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının Teşkilat Kanunu'nun hazırlanması sürecinde birçok sorunla karşılaşacağı, 1949 yılından itibaren edinilen tecrübelerin bazı kadroların yetersizliğini, bazılarının ise gereksizliğini ortaya çıkaracağı ifade edilmiştir. Ayrıca yeni bakanlığın bünyesinde yer alacak olan basın-yayın, radyo ve turizm hizmetlerinin yeniden teşkilatlandırılmasına ve yeni personel kadrolarının düzenlenmesine gerek duyulacağı da belirtilmiştir (Ertuğ 1957).

Hasan Refik Ertuğ, Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığına yönelik yazıları kaleme almaya devam etmiştir. Ertuğ, “Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti

Neler Yapacak?" başlıklı yazısında öncelikle Türkiye'nin yabancı ülkelerde propaganda faaliyetlerini yürütmek üzere kurulan haberler büroları ve basın ataşeliklerinin çalışmalarına değinmiş ve bu hizmetlerin Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı bünyesinde teşkilatlandırılması hususunda birtakım önerilerde bulunmuştur. Türkiye'nin propagandasını yapma görevini yürütecek olan yeni bir teşkilatın Bakanlık bünyesinde Genel Müdürlük olarak kurulmasını öneren Ertuğ'a göre bu kurumun bir şubesi iç basın meseleleriyle ilgilenmeli, bir şubesi de dış basın ve yabancı ülkelerin radyolarını takip etmekle görevlendirilmelidir. Aynı bir şube de haber büroları ve basın ataşeliklerinin merkezdeki merciini teşkil etmeli, bunların faaliyetlerini düzenlemeli ve aralarındaki koordinasyonu sağlamalıdır. Ayrıca radyolara haber bülteni hazırlama görevi merkez teşkilattan alınmalı ve dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi her radyo müdürlüğü nezdinde kurulacak olan haber servislerine bırakılmalıdır. Ayrıca Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının propaganda ile görevlendireceği müdürlüğe "etüt heyeti" de eklenmelidir. Zira propagandanın usulleri, kanunları ve araçları teşekkül etmiş, Batı dünyasında bu iş için ihtisas şubesi oluşturulmuştur. Ertuğ, bu derece önem kazanmış bir işin, plansız, programsız, herhangi bir etüt yapılmadan gelişigüzel faaliyetlere bırakılmasını büyük bir hata olarak görmektedir. Nitekim her yıl Basın-Yayın Genel Müdürlüğü bütçesinden 2-3 milyon lira propaganda faaliyetleri için harcanmaktadır. Türkiye'yi tanıtmak, sevdirmek ve Türkiye'nin görüşlerini yabancı devletlere duyurmak ve kabul ettirmek için izlenecek plan, gerekli olan para, yabancı devletlere nasıl hitap edileceği ve bu devletlerin halklarının zayıf ve yumuşak taraflarının neler olduğu gibi birçok sorunun cevaplanması gerekmektedir. Tüm bu meseleleri incelemek, iç ve dış propagandaları planlamak, Türkiye'ye yönelik zararlı propagandaları engellemek için bilgili ve tecrübeli kişilerden oluşan Etüt Heyetine ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca Etüt Heyetine bağlı bir kütüphane ve arşiv de bulunmalıdır. Bakanlık bünyesinde alınması gereken tedbirlere değinildikten sonra daha önce yapılan hatalara düşülmemesi ve yeni bir bakanlığın kurulması sürecinde fırsatların

kaçırılmaması gerektiğine dair uyarılar yapılmıştır (Ertuğ 1957). Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı kurulduğu andan itibaren çeşitli tartışmalara konu olmuştur. İlerleyen süreçte Mecliste Bakanlık ile ilgili ele alınan birçok konuya Bakanlığın kurulduğu ilk yıllardan itibaren basında da yer verildiği görülmektedir. Özellikle Bakanlığın bir teşkilat kanuna sahip olmasının ve bilhassa Bakanlık bünyesinde kurulacak bir heyet tarafından Türkiye'nin yabancı ülkelerde tanıtımın ve propagandasının yapılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Nitekim bu girişimler hem Türkiye'nin tanınırlığını arttırmak hem de ülke turizminin gelişmesine katkı sağlamak bakımından önem arz etmektedir.

Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığına yazısında yer veren diğer bir isim de Cumhuriyet gazetesinden Esat Tekeli'dir. Tekeli "Milletlerarası Turizm ve Türkiye" başlıklı yazısında öncelikle Avrupa ülkelerinde turizme verilen önemden, bu doğrultuda ülkelerdeki turizm gelirlerinin artışından ve İktisadi İşbirliği Avrupa Teşkilatı (OECE) tarafından kurulan turizm komitesinin 1960 yılındaki turizm gelirlerinden bahsetmiştir. Tekeli, Komite tarafından sunulan rapordan hareketle Avrupa ülkelerini ziyaret eden turist sayısının 1960 yılı içinde belli oranda artmış olmasına rağmen Türkiye'yi ziyaret eden turist sayısında %26 oranında bir azalmanın olduğunu belirtmiştir. Buna göre; Türkiye'nin turizm geliri ile gideri arasında açıklık belirmiş, 1960'ta turizm geliri 6.102 dolar-ken, turizm gideri ise 8.378 dolar olmuştur. Tekeli yazısının devamında Türkiye'de turizm konusunda yapılan faaliyetlere de temas etmiştir. Milletlerarası İşbirliği İdaresi (ICA) turizm sektöründe kullanılmak üzere Türkiye'ye 5 milyon Türk lirası tahsis etmiş, TUSSAN adlı Turizm Sanayi Limited Şirketi de aynı miktarda para ile bazı faaliyetlere başlamıştır. Ayrıca Ankara'da bir otelcilik okulu açılmış, İsviçre'ye turizm araştırmaları için iki kişi gönderilmiştir. İsviçre'den eski Turizm Genel Komiseri Bittel çağrılarak turizm ile ilgili bir rapor hazırlanmıştır. Tekeli'ye göre bu faaliyetler bir sistem dâhilinde ve düzenli olarak yapılmamıştır. Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının bu zamana kadar yaptığı faaliyetler de gelecek için ümit vermemektedir. Yazının de-

vamında İstanbul valisinin denetiminde kurulan bir komisyona da temas edilmiş ve turizm hususuna valinin ilgi gösterdiği, kapalı olan sarayları turistlerin ziyaretine açtığını belirtmiştir. Ancak Tekeli bu faaliyetleri de yetersiz görmekte, İsrail'in İstanbul Büyükelçisinin "Refah Mücadelesinde İsrail" başlığı ile 1962 yılında çıkardığı broşürü de örnek göstererek, Türkiye'nin İsrail ve Yunanistan gibi turizmini geliştirmek ve ekonomik bir kaynak haline getirmek için turizm işlerine gereken önemi vermesi gerektiğinden bahsetmektedir. Ona göre çözüm yolu turizm işlerini ciddi, disiplinli, siyasetten uzak, işten anlayan ve bürokrat olmayan bir teşkilata bağlamaktan geçmektedir (Tekeli 1962).

Türkiye'nin turizm faaliyetleri ulusal basının yanı sıra yabancı basında da ele alınmıştır. Vatan gazetesinin 27 Aralık 1957 tarihli sayısında Azra Erhat'ın "Bir Belçika gazetesinin Türkiye Özel Sayısı" başlıklı yazısında belirttiği üzere; Anvers'te yayınlanan "*La Metropole*" gazetesi 13 Aralık 1957 tarihli sayısında Türkiye'yi konu edinmiştir. Gazetenin özel sayısının ilk sayfasında Türk bayrağı, Atatürk ve Celal Bayar'ın resimlerine yer verilmiş, Adnan Menderes'in "Aspects de la Turquie Modern (Modern Türkiye'nin Görünüşü)" başlıklı bir mesajı yayımlanmıştır. Hazırlanışında Türkiye'deki bakanların, banka ve kurum genel müdürlerinin, iki ülkenin elçilerinin ve turizmle ilgili kişilerin yer aldığı bu özel sayı özellikle de 1958 Brüksel sergisi nedeniyle hazırlanmıştır. Yazıda; Belçika'nın ekonomi ve ticaret alanında önemli yayın organı olan Metropole gazetesinin Türkiye'yi tanıtan böyle bir yayın yapmasındaki amacının; Brüksel sergisine katılacak olan Türkiye'yi tanıtmak olduğu kadar, yabancı sermayeye açık olan Türkiye'nin Avrupalı iş adamlarına sağlayacağı imkanları göstermek olduğu belirtilmiştir. Bu özel sayıda; "Kemalizmle" oluşturulan "yeni insanı" sergide milyonlarca insana tanıtmaya fırsatının bulunacağına işaret edilmekle kalınmadığı, Türkiye'ye gelecek turistlere Ankara, İstanbul ve İzmir hakkındaki yazılar ile bu şehirlerin tarihlerinin ve turistik mekânlarının tanıtıldığı belirtilmiştir. Ayrıca Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'ndan alınan Türkiye'nin turistik değere sahip yerlerini gösteren

fotoğrafların da yer aldığı yazı dizilerinden de bahsedilmiştir. Örneğin Pierre Heim imzalı bir yazıda Saint Nicolas'ın Demre'de doğduğu ve ömrünün Anadolu'da geçtiği yine "Vestiges Chretlens en Turquie (Hristiyanlığın Türkiye'deki İzleri)" adlı başka bir yazıda da Anadolu'nun özellikle de Efes'in Hristiyanlığın kuruluşundaki rolü belirtilmiştir. Azra Erhat, yazısının sonunda söz konusu gazetenin özel sayısının Türkiye açısından önem arz ettiğini zira bu zamana kadar hiçbir yabancı gazetede Türkiye hakkında böyle geniş bilginin yer almadığını vurgulamıştır (Erhat 1957).

Türkiye'de 27 Mayıs Askerî Müdahalesi sonrasında, 1960'lı yılların başında Planlı Dönem sürecine geçilmiştir. Bu dönemde, turizm sektörü de birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik bağlamda mevcut durumunu doğrudan etkileyen önemli bir unsur hâline gelmiştir. Planlı Dönemin temellerinin atıldığı yıllar başta olmak üzere, sektörün günümüze kadar geçirdiği evrelerin tarihsel açıdan incelenmesi; turizm alanında kurumsallaşmanın ve uygulamaların farkındalığını artırmak, bu yolla sektöre katkı sunarak ülkenin geleceğine yönelik başarılı girişimlerin gerçekleştirilmesini sağlamak açısından son derece önemlidir (Alipoğlu 1996).

SONUÇ

Türkiye'de Erken Cumhuriyet Dönemi'nde çıkarılan bazı kanunlarla turizm faaliyetleri desteklenmeye çalışılsa da 1934 yılına kadar Türkiye'de turizme yeterli ilgi gösterilmemiş ve resmi bir teşekkül kurulmamıştır. 1934 yılında turizm konusu kamu hizmetleri içerisinde dahil edilerek Sanayi ve Ticaret Bakanlığının sorumlu olduğu konular arasında yer almıştır. Ancak 1940 yılına kadar turizm alanında kayda değer önemli faaliyetlerin yapılmadığı görülmektedir. Bu yıl itibarıyla turizm işleri Basın-Yayın Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. 1943 yılında çıkarılan kanunla da Basın-Yayın Genel Müdürlüğü içinde Turizm Dairesi oluşturulmuştur. Böyle bir gelişmenin yaşanmasında, II. Dünya Savaşı sırasında tarafların yoğun propagandasına maruz kalan Türkiye'nin, bu durumdan korunmak

amacıyla basın, radyo ve turizm gibi önemli iletişim araçlarını Başbakanlığa bağlı “Başvekâlet Matbuat Umum Müdürlüğü” çatısı altında toplamayı etkili olmuştur. Bu kurumun temel hedefi, Türkiye’ye yönelik yabancı propagandaların halk üzerindeki etkisini azaltmak, kamuoyunu doğru bilgilendirmek ve Türkiye’yi yurt dışında tanıtmak ve sevdirmek olarak değerlendirilebilir. 1949 yılına gelindiğinde teşkilatın adı Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü şekline çevrilmiştir. Böylelikle diğer alanlardaki faaliyetlerine ilaveten turizm işleri de ön plana alınmıştır.

Demokrat Parti iktidarı ile turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve kurumsallaştırılması yolunda gelişmeler yaşanmıştır. 1957 yılında Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının kurulması, turizm politikalarının kurumsallaşmasında önemli bir adım olarak görülmelidir. Herhangi bir teşkilat kanunu bulunmayan Bakanlık, 1963 yılında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı’nın kurulmasına kadar Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü’nün teşkilat yapısı ile çalışmalarını sürdürmek zorunda kalmıştır. Türkiye, basın-yayın ve turizm alanındaki faaliyetleri için ihtiyaç duyduğu teknik yardımları dış destekle karşılamak girişimlerinde bulunmuştur. Yine Demokrat Parti iktidarında Bakanlığın bir teşkilat kanununa sahip olması için birtakım çalışmalar yapılmış, Avrupa’dan görüşlerine başvurulmak üzere uzmanlar getirilmiştir. Meclis’teki oturumlarda da ele alınan bu konunun çözüme kavuşturulması bu süreçte mümkün olmamıştır.

Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının görevleri ve faaliyetleri Mecliste de tartışmalara konu olmuştur. Bakanlığın asıl görevinin turizm işleriyle uğraşmak ve Türkiye’yi yabancı ülkelere, yabancıları da Türkiye’ye tanıtmak olduğu üzerinde bilhassa durulmuştur. Bakanlığın bütçesinin yetersizliği başta olmak üzere turizm faaliyetlerini işin nitelikli olmayan kişilerce yürütülmesi ve tarihi değere sahip yerlerin propagandalarının yeterince yapılamaması ve Bakanlık içerisinde önemli bir yeri olan ataşeliklerin durumu da Mecliste tartışılan diğer konular arasında yer almıştır. Bakanlık ile ilgili en fazla üzerinde durulan husus ise isminin değiştirilmesine yönelik olmuştur. Bakanlığın temel faaliyet alanının

turizm olduğundan bahisle “basın” kelimesinin Bakanlığın isminden çıkarılması gerekliliği dile getirilmiştir. Bu süreçte 27 Mayıs Askeri Darbesi’nin gerçekleşmesi ve hazırlanan Teşkilat Kanunu’nun çıkarılamaması diğer tüm alanlarda olduğu gibi turizm faaliyetlerini de sekteye uğratmıştır. Nihayet 1963 yılında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu’nun TBMM’de kabul edilmesi ile Turizm Tanıtma Bakanlığı kurulmuştur. Bu Bakanlık Türkiye’de teşkilat kanunu olan ilk bakanlık olma özelliğine de sahiptir.

Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı kurulduğundan itibaren basının da ele aldığı konular arasında yer almıştır. Gazetelerde yayımlanan yazılarda özellikle Türkiye’nin yabancı ülkelerde propaganda faaliyetlerinin yürütülmesinde görülen aksaklıklar üzerinde durularak, Bakanlık bünyesinde bu işlerle ilgilenecek bir genel müdürlüğün ve bu müdürlüğe bağlı iç ve dış propagandaları planlayan bilgili ve tecrübeli kişilerden oluşan Etüt Heyeti’nin kurulmasının elzem olduğu dile getirilmiştir. Turizm faaliyetlerinin plansız ve programsız yapıldığına yönelik eleştiriler yapılmıştır.

KAYNAKÇA

- Alipour, H. (1996). Tourism Development Within Planning Paradigms: The Case of Turkey, *Tourism Management*, 17 (5): 367-377.
- Arslan, R. (2017). Türkiye’nin Turizm Politikası (1923- 1960), *Turkish Studies*, 12 (19): 1-16.
- Basın-Yayın ve Turizm Vekaleti Broşürü. (1959): Ankara.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.11.1.0/206.18.6, 29.06.1949.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.18.1.2/123.53.18, 29.06.1950.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.18.1.2/124.83.15, 06.11.1950.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.11.1.0/246.25.15, 16.07.1954.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.11.1.0/263.1.18, 22.12.1956.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.11.1.0/267.30.11, 31.10.1957.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.1.0.0/104.651.4, 1958.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.11.1.0/148.18.17, 09.04.1958.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.11.1.0/284.5.6, 28.02.1961.

- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.1.0.0/104.651.7, 24.05. 1961.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.1.0.0/104.651.8, 22.08.1961.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.11.1.0/290.8.1, 06.03.1962.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.11.1.0/290.8.13, 16.03.1962.
- Cumhuriyet, 01.06.1930.
- Cumhuriyet, 27.05.1931.
- Cumhuriyet, 28.02.1961.
- Cumhuriyet, 08.04.1961.
- Cumhuriyet, 03.11.1961.
- Cumhuriyet, 12.05.1962.
- Erhat, A. (25 Aralık 1957). Bir Belçika gazetesinin Türkiye Özel Sayısı. Vatan.
- Ertuğ, H. R. (28 Kasım 1957). Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti Kurulurken. Vatan.
- Ertuğ, H. R. (11 Aralık 1957). Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti neler yapacak?. Vatan.
- Esen, Ş. (2016). Hükümet ve Siyasi Parti Programlarında “Turizmde Sürdürülebilirlik” Kavramı, Uluslararası İşletme, *Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*, (3): 1-11.
- Evcin, E. (2014). Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Yıllarında Turizm ve Tanıtma Faaliyetleri, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (55): 23-82.
- Evcin, E. (2019). Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı Döneminde Turistik Tanıtım ve Propaganda Alanında Görülen Sorunlar (1957-1963), *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 30 (2): 68-88.
- Güleryüz, U. (2021). Türkiye’de Turizmin Tarihsel Gelişimi (Basılmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Hoşcan, N. (2024). Türkiye’nin Turizm Politikalarına 1960 Askeri Darbesinin Etkisi, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3): 562-586.
- Kozak, N. (2020). Basın-Yayın ve Turizm Vekaleti (Bakanlığı), *Türkiye Turizm Ansiklopedisi*.
- Kurucu Meclis Tutanak Dergisi (KMTD.) (1961). Birleşim: 7.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi (MMTD.) (1963). Devre: 1, Cilt: 14, Birleşim: 57.
- Milliyet, 26.04. 1931.
- Milliyet, 3 Mart 1934.
- Resmî Gazete, 10.05. 1960.
- Sarıdoğan, H. Ö. (2020). Turizm Gelirlerinin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye İçin Yapısal Kırılmalı Birim Kök ve Eşbütünleşme Analizi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15 (3): 829-848.
- Sarıgüzel, N. (2023). Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası, *Atatürk Ansiklopedisi*.
- Tekeli, E. (21 Mayıs 1962). Milletlerarası Turizm ve Türkiye. *Cumhuriyet*.
- Tonbil, S. A. (2019). Türkiye’de Turizm Politikası ve Planlaması (Basılmamış Yüksek lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM.ZC.) (1957). Devre: XI, Cilt: 1, İçtima: 1, Birleşim: 7.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM.ZC.) (1957). Devre: XI, Cilt: 1, İçtima: 1, Birleşim: 10.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM.ZC.) (1958). Devre: XI, Cilt: 6, İçtima: 2, Birleşim: 18.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM.ZC.) (1960). Devre: XI, Cilt: 11, İçtima: 3, Birleşim: 25.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM.ZC.) (1960). Devre: XI, Cilt: 11, İçtima: 3, Birleşim: 39.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM.ZC.) (1960). Devre: XI, Cilt: 12, İçtima: 3, Birleşim: 50.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM.ZC.) (1960). Devre: XI, Cilt: 13, İçtima: 3, Birleşim: 52.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM.ZC.) (1960). Devre: XI, Cilt: 13, İçtima: 3, Birleşim: 55.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM.ZC.) (1960). Devre: XI, Cilt: 13, İçtima: 3, Birleşim: 56.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM.ZC.) (1960). Devre: XI, Cilt: 13, İçtima: 3, Birleşim: 57.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM.ZC.) (1960). Devre: XI, Cilt: 13, İçtima: 3, Birleşim: 60.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM.ZC.) (1960). Devre: XI, Cilt: 13, İçtima: 3, Birleşim: 64.
- T. C. Başvekâlet Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi (1960). Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası kanunu lâyihası ve Muvakkat Encümen mazbatası (1/493), Sayı: 71.
- Vatan, 05.12.1957.
- Yayla, İ. (2025). Kamu Yönetiminde Turizm ve Kültür Alanlarının Birlikte veya Ayrı Yapılandırılmasına Yönelik Bir Çalışma: Türkiye Örneği, *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 9 (1): 255-275.
- Yıldız, Z. (2021). Turizmin Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerindeki Etkisi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3 (5): 54-71.

Genel Müdürlükten Bakanlığa Kurumsal Dönüşüm: Basın-Yayın ve Turizm Vekâleti [Bakanlığı] (1957-1963)

Betül TEKİNSOY

Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden mezun oldu (2004). Yüksek lisans derecesini Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalından (2013), doktora derecesini Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tarih Anabilim Dalından aldı (2020). 2005-2022 yılları arasında MEB Tarih öğretmeni olarak çalıştı. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde çalışmaya başladı (2022). Halen Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde görev yapmaktadır. Temel çalışma alanları Cumhuriyet Dönemi Basın Tarihi, Siyasal Kurumlar ve Eğitim Tarihi'dir.

Yunus Emre TEKİNSOY

Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden mezun oldu (2004). Yüksek lisans derecesini Selçuk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalından (2007), doktora derecesini Gazi Üniversitesi Yakinçağ Tarihi Anabilim Dalından aldı (2015). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde çalışmaya başladı (2010). Doçentlik unvanını Yakinçağ Tarihi alanında aldı (2022). Halen Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi'nde görev yapmaktadır. Temel çalışma alanları Balkan Tarihi ve Meşrutiyet Dönemi Siyasal Hayatı'dır.